

บทที่ 3

ท่าทีของไทยต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในพม่า

บทนี้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินนโยบายของไทยต่อพม่านับแต่เกิดเหตุการณ์วุ่นวายในพม่า และท่าทีของนานาประเทศต่อนโยบายของไทย ทั้งนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่อพม่าในบทต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปี พ.ศ. 2530

พม่าเป็นหนึ่งในประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่มีความสัมพันธ์กันมา เป็นเวลายาวนาน แต่ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศอยู่ในลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมา โดยตลอด เมื่อพม่าต้องตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในปี พ.ศ. 2429 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าได้ชะงักไประยะหนึ่ง จนกระทั่งต้นปี 2490 ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศอย่างเป็นทางการได้เริ่มขึ้น ทั้งนี้พม่าหวังว่าหากสามารถเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา จีน และประเทศไทยได้สำเร็จ จะช่วยให้การเจรจาเพื่อเอกราชจากอังกฤษบรรลุผลเร็วขึ้น เพราะหากทั้ง 3 ประเทศยินยอมเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับพม่าก็เท่ากับยอมรับความเป็นเอกราชของพม่าด้วย ซึ่งรัฐบาลไทยภายใต้การนำของหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และนายปรีดี พนมยงค์ มีความยินดีที่จะเปิดความสัมพันธ์ในครั้งนี้ และในเดือนสิงหาคม ปีเดียวกันได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนนิรโทษกรรม และทำพิธีเปิดสถานทูตขึ้นที่กรุงเทพฯ¹

¹ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 13-15 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 829-831.

หลังจากที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี พ.ศ. 2491 พม่าต้องพบกับปัญหาของการที่กองกำลังจีนคณะชาติอพยพเข้ามาสู่ประเทศพม่า บริเวณท่าซีเหล็ก (ตรงข้ามกับ อ.แม่สาย จ. เชียงราย) และหวังที่จะใช้ดินแดนพม่าเป็นฐานที่มั่นเพื่อต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่อไป ซึ่งเหตุการณ์นี้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าค่อนข้างมาก เพราะการที่กองกำลังจีนคณะชาติ เข้ามาตั้งฐานที่มั่นอยู่บริเวณแนวพรมแดนไทย-พม่า ทำให้พม่าเชื่อว่าไทยมีส่วนในการให้ความช่วยเหลือแก่พวกนี้ พม่าพยายามแก้ไขปัญหานี้โดยหลีกเลี่ยงการรับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศหรือประเทศอื่น ๆ พม่าได้ระดมกำลังเข้าทำการปราบปรามผลักดันให้กองกำลังจีนคณะชาติออกจากดินแดนของตน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ในที่สุดพม่าต้องนำปัญหานี้เสนอต่อองค์การสหประชาชาติเพื่อนำนาประเทศช่วยประณามได้วันและหาทางแก้ไขปัญหามาให้พม่า ทำให้เกิดโอกาสที่ไทยกับพม่าจะได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันขึ้นใหม่หลังจากที่พมายุติความสัมพันธ์กับไทยเพราะเชื่อว่าไทยให้ความสนับสนุนกองกำลังจีนคณะชาติตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น เนื่องจากการระดมกำลังเข้าผลักดันกองกำลังจีนคณะชาติของพม่าในบางครั้งได้รุกล้ำเข้ามาในดินแดนไทย สร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินของราษฎรไทยตามแนวพรมแดนไทย-พม่าเป็นอันมาก เมื่อทางรัฐบาลไทยได้ประท้วงไปยังรัฐบาลพม่า ทางฝ่ายพม่าก็แสดงความเสียใจและยินดีจะชดเชยค่าเสียหายเพื่อรักษาสัมพันธไมตรีกับไทยไว้ ซึ่งฝ่ายไทยได้ตอบรับสัมพันธไมตรีนั้นด้วยการปฏิเสธค่าชดเชยดังกล่าว เพราะเห็นว่ารัฐบาลพม่ามีความเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมีน้ำใจเพียงพอที่จะรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ทั้งสองประเทศยังได้ร่วมมือกันตั้งคณะกรรมการชายแดนขึ้นในปี พ.ศ. 2506* เพื่อป้องกันมิให้เกิด

* เรื่องเดียวกัน.

* ในปี พ.ศ. 2505 ประธานาธิบดีเนวิน (ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะปฏิวัติ) เดินทางมาเยือนไทยในฐานะราชอาคันตุกะในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ การเดินทางมาเยือนไทยครั้งนี้ได้มีความตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นตามแนวพรมแดนไทย-พม่า หลังจากนั้นในเดือนพฤษภาคม 2506 จึงได้มีการลงนามในความตกลงดังกล่าว และได้มีการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพฯ เพื่อตกลงเกี่ยวกับรูปแบบในการปฏิบัติตามความตกลงดังกล่าว และกำหนดตัวคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่าไปในโอกาสเดียวกัน

ปัญหาเช่นนี้อีก ฝ่ายไทยยังได้แสดงให้เห็นว่าไทยมีความตั้งใจจริงที่จะช่วยเหลือพม่าโดย ยินดีที่จะให้ใช้ดินแดนไทยเป็นทางผ่านของกองกำลังจีนคณะชาติเพื่อเดินทางไปไต้หวัน

หลังจากแก้ไขปัญหากองกำลังจีนคณะชาติผ่านพ้นไปแล้ว บรรยากาศความสัมพันธ์ ระหว่างสองประเทศก็เป็นไปด้วยดี ผู้นำของทั้งสองประเทศได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนซึ่งกันและกัน หลายครั้ง เช่น ในปี พ.ศ. 2497 ก่อนเดินทางไปร่วมประชุมที่อินโดนีเซีย อู๋ได้แวะพำนักที่ ประเทศไทยซึ่งผู้นำไทยได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี หรือการที่อู๋ได้มอบเงินจำนวนหนึ่งเพื่อใช้ในการบูรณะและปฏิสังขรณ์วัดและพระพุทธรูปที่ถูกพม่าทำลายเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ส่วนผู้นำไทยก็ได้เดินทางไปเยือนพม่าเช่นกัน โดยเดินทางไปร่วมพิธีทางศาสนา ณ ที่ประชุม คณะสงฆ์โลกที่พม่าเป็นเจ้าภาพจัดขึ้นในปี พ.ศ. 2497 อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและ พระบรมราชินีนาถองค์ปัจจุบันก็ได้เสด็จเดินทางไปเยือนประเทศพม่าในปี พ.ศ. 2503 ในฐานะพระราชอาคันตุกะของนายพลเนวิน ซึ่งขณะนั้นรักษาการผู้นำรัฐบาลแทนอู๋เป็นการชั่วคราว

นอกจากการเดินทางพบปะกันในระดับประมุขและผู้บริหารระดับสูงของประเทศแล้ว ข้าราชการทั้งสองประเทศยังเดินทางไปพบปะเจรจาปรึกษาความตกลงในด้านต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ ความตกลงด้านต่าง ๆ ที่ทำขึ้นในช่วงนี้ เช่น การทำสนธิสัญญาแห่งสันติภาพและมิตรภาพ ตลอดกาล ซึ่งมีผลบังคับใช้มานานถึง 10 ปี นับแต่วันที่ 28 พฤษภาคม 2500 เป็นต้นมา การทำ ความตกลงในเรื่องปัญหาชายแดน เป็นต้น

กล่าวได้ว่าบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่านั้นแต่เส้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ 2 ซึ่งมีอู๋เป็นผู้นำรัฐบาลอยู่นั้นเป็นไปในทางที่สนิทใกล้ชิดกันมาก แต่ครั้นเมื่อมีการ เปลี่ยนผู้นำจากอู๋เป็นนายพลเนวิน ภายหลังจากเกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2505 ความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศทั้งสองก็มีอันต้องเหินห่างกันไปอีก ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญ ๆ 3 ประการ

ประการแรก เป็นปัญหาอันเนื่องมาจากความหวาดระแวงและขาดความไว้วางใจ เชื่อใจ ซึ่งกันและกัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากประวัติศาสตร์ บางระยะเวลาความหวาดระแวง ดังกล่าวก็ลดน้อยลงเพราะมีการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศมาก เช่น ในสมัยที่อู๋

เป็นผู้นำประเทศ แต่พอมาถึงสมัยนายพลเนวินมีอำนาจความหวาดระแวงดังกล่าวก็เพิ่มขึ้น เพราะชาดการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากพม่ายังไม่เข้าใจนโยบายของไทยโดยเฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพม่าตามบริเวณแนวพรมแดนไทย-พม่า จึงหวาดระแวงว่าไทยให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นภัยต่อความมั่นคงของพม่าอย่างมาก ทั้งนี้มีตัวอย่างจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์คือไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเคยแทรกแซงการเมืองของพม่าในบางครั้ง โดยแอบให้การสนับสนุนทางด้านกำลังและอาวุธแก่อาณาจักรมอญและไทยใหญ่เพื่อสร้างปัญหาภายในแก่พม่า พม่าจะได้ไม่มีโอกาสที่จะรุกรานไทยได้มากเพราะต้องเสียเวลาปราบปรามหัวเมืองประเทศราชเหล่านั้นอยู่^๓ เพราะฉะนั้นในปัจจุบันพม่าจึงระแวงว่าไทยยังคงดำเนินนโยบายเช่นเดิมอยู่

ในขณะที่ไทยเองก็หวาดระแวงพม่าเช่นเดียวกัน เพราะนอกจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่พม่าได้ยกกองทัพมารุกรานไทยหลายครั้งหลายคราแล้ว^๔ ไทยยังระแวงว่าพม่าซึ่งนำนโยบายสังคมนิยมแบบมาร์กซิสที่เรียกว่า นโยบาย"วิถีทางของพม่าสู่ระบบสังคมนิยม" (The Burmese Way to Socialism)^๕ มาเป็นอุดมการณ์ปกครองประเทศ จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตยและต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์^๖

^๓ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, ประวัติศาสตร์สากล (ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2514) 3: 293-687.

^๔ เรื่องเดียวกัน.

^๕ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "การเมืองพม่า : แนวทางและการวิเคราะห์," เอเชียปริทัศน์ 8 (กันยายน-ธันวาคม 2530) : 78-80.

^๖ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า," ใน เอกสารการสอน ชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 13-15, หน้า 823.

ประการที่สอง เป็นผลสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ภายในประเทศพม่าเอง เมื่อ นายพลเนวินได้เข้ามาเป็นผู้นำประเทศ เขาได้นำ "นโยบายปิดประเทศ"⁷ มาใช้ ทำให้พม่าขาดการติดต่อกับโลกภายนอก รวมทั้งประเทศไทยยาวนานถึง 10 ปี แต่ใน พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา นายพลเนวินได้ปรับเปลี่ยนนโยบายการปกครองและเศรษฐกิจ^{*} เสียใหม่ ทำให้พม่า

⁷ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "การเมืองพม่า : แนวทางและการวิเคราะห์," เอเชียปริทัศน์, หน้า 92.

* นายพลเนวินและคณะรัฐบาลเริ่มเห็นว่าระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยตามแนวทางของมาร์กซิสต์ไม่สามารถนำมาเป็นหลักการพัฒนาประเทศได้สำเร็จ ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อศึกษาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาและนำเสนอเป็นแนวทางในการบริหารประเทศต่อไปในอนาคต ข้อเสนอแนะจากรายงานของคณะกรรมการดังกล่าว คือ นอกจากเสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญของปี พ.ศ. 2490 แล้วยังเสนอให้รัฐบาลกำหนดแผนเศรษฐกิจที่แน่นอนอีกด้วย ในปี พ.ศ. 2514 นายพลเนวินได้เปิดให้มีการประชุมสมัชชาสามัญของพรรค BSP (The Burma Socialist Programme Party) ครั้งที่ 1 ขึ้นที่กรุงย่างกุ้ง ซึ่งที่ประชุมนั้นได้พิจารณารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (เริ่มใช้ในปี พ.ศ. 2517) และวางแผนเศรษฐกิจที่ทันสมัยกว่าเดิม นโยบายเศรษฐกิจใหม่ที่ออกมานั้นชื่อ "นโยบายเศรษฐกิจระยะยาวและระยะสั้นของพรรคโครงการสังคมนิยมพม่า" (The Long-Term and Short-Term Economic Policies of the Burma Socialist Programme Party) ซึ่งจะทำให้ประเทศบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตามนโยบาย "วิถีทางของพม่าสู่ระบบสังคมนิยม" และได้มีการแก้ไขหลักการบางอย่าง เพื่อให้อุดมการณ์นั้นลดเนื้อหาของลัทธิมาร์กซิสต์ลงไป มีความเป็นกลางมากขึ้นเพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยมากพอจะยอมรับการเข้ามาของเอกชนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ (ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "การเมืองพม่า : แนวทางและการวิเคราะห์," เอเชียปริทัศน์, หน้า 80-82.)

เริ่มเปิดประเทศติดต่อกับประเทศอื่น ๆ อีกครั้งหนึ่ง เช่น เปิดให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าประเทศพม่าได้ มีการกู้ยืมเงินจากองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งจากประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศในค่ายเสรีนิยม หรือสังคมนิยม และผู้นำพม่ายังได้เดินทางไปพบปะเยี่ยมเยียนผู้นำของประเทศต่าง ๆ อีกด้วย

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าพม่าจะเริ่มเปิดประเทศติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นนั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าก็ยังไม่ดีขึ้นนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุประการสุดท้าย นั่นคือ ปัญหาอินโดจีน กล่าวคือในปี พ.ศ. 2521 เวียดนามได้ยกกำลังเข้าบุกยึดครองลาว และกัมพูชาตามลำดับ ทำให้หน่วยงานราชการของไทย เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น ต่างให้ความสนใจต่อปัญหาอินโดจีนมากกว่าที่จะสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า ทั้งนี้เพราะไทยมองว่าปัญหาอินโดจีนเป็นปัญหาสำคัญยิ่งกว่าปัญหาอื่น ๆ เพราะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยในบริเวณพรมแดนอย่างมาก*

จากที่กล่าวมาแล้วว่ารัฐบาลไทยในอดีตยังไม่ไว้วางใจในรัฐบาลพม่าที่มีอุดมการณ์การปกครองแตกต่างจากไทย แต่ต่อมาแนวความคิดเช่นนี้ได้เปลี่ยนไปเพราะในภายหลังพม่าได้คลายความเข้มในเนื้อหาของสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ลง อีกทั้งระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมของพม่าไม่มีผลกระทบต่อไทย ทำให้รัฐบาลไทยในระยะหลังปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมาเริ่มให้ความสำคัญต่อการมีสัมพันธ์อันดีกับพม่า และเพื่อให้รัฐบาลพม่าเข้าใจถึงความจริงใจของรัฐบาลไทยและลดความหวาดระแวงต่อไทยในเรื่องชนกลุ่มน้อย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2521 รัฐบาล

* พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ได้แถลงที่นครนิวยอร์ก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2523 ว่า "ความมั่นคงของประเทศไทยได้รับผลกระทบกระเทือนโดยตรงจากสถานการณ์กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากข้อเท็จจริงที่ว่ากองกำลังทหารของเวียดนามได้ตั้งมั่นอยู่ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา และจากการที่มีพลเรือนชาวกัมพูชาที่กำลังตกยากนับแสนที่พำนักอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยในเขตไทย และที่อยู่ตามพรมแดน" (สยามจดหมายเหตุ 5 (13-19 มิถุนายน 2523) : 678.)

จึงได้มีนโยบายผลักดันชนกลุ่มน้อยออกจากประเทศไทยอย่างเด็ดขาด โดยนโยบายเกี่ยวกับผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ได้ถูกนำมารวมไว้ในนโยบายของไทยต่อพม่า ทั้งนี้เพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายเห็นว่าสัมพันธอันดีระหว่างไทยกับพม่านั้นมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการปฏิบัติของไทยต่อผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เป้าหมายของนโยบายดังกล่าวมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ เพื่อความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลพม่าในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตแดนติดต่อกัน และเพื่อความร่วมมือกันแก้ไขข้อขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ บนมูลฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน ในนโยบายได้กำหนดไว้ว่าไทยจะดำเนินการทุกวิถีทางให้พม่าเข้าใจว่าไทยจะไม่สนับสนุนผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า หรือผู้ลี้ภัยทางการเมืองสัญชาติพม่าให้ใช้ดินแดนไทยเพื่อดำเนินการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลพม่า^๑

ดังนั้นเมื่อ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2523 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าจึงมีแนวทางที่ดีขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอีก 2 ปีต่อมา พลเอกเปรม ได้นำเอานโยบายมองรอบทิศ (Omni-Directional Policy) มาใช้นโยบายนี้ได้แสดงให้เห็นว่าไทยยินดีเจรจาและมีความสัมพันธ์อันดีกับทุก ๆ ประเทศโดยไม่แบ่งแยกว่าประเทศนั้นจะนำลัทธิการเมืองใดหรือลัทธิศาสนาใดมาเป็นอุดมการณ์ในการปกครอง^๑ ยิ่งมาถึงปลายปี พ.ศ. 2528 บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เป็นผลมาจากการติดต่อและการเยี่ยมเยือนระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองฝ่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เช่น การเยือนพม่าของพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในเดือนกุมภาพันธ์ 2529 การเยือนของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด และคณะในเดือนมกราคม

^๑กระทรวงการต่างประเทศ, "สาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า," 2530.

(อัดสำเนา)

^๑สัมภาษณ์ ร.ต.ประพาส สิมปะพันธ์, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526, 2529 ซึ่งพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีและ 2531 ซึ่งพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี, 30 กันยายน 2535.

2530 ขณะเดียวกันทางฝ่ายพม่าได้ส่ง อูเยกอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเยือนไทยในเดือนพฤษภาคม 2529 ต่อมา อูหม่อง ซ่า นายกรัฐมนตรีพม่าได้เดินทางมาเยือนไทยในเดือนเมษายน 2530

การเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของทั้งสองฝ่ายล้วนมีส่วนเสริมสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า ฝ่ายไทยได้มีโอกาสดำเนินนโยบายของไทย และรัฐบาลของทั้งสองประเทศได้แสดงเจตนาที่พร้อมจะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่มีอยู่อย่างจริงจัง เช่น การให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อ "คณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า" ที่ได้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความไม่สงบตามแนวพรมแดนไทย-พม่าอันเนื่องมาจากปัญหากองกำลังชนกลุ่มน้อย ในการนี้ไทยได้ยืนยันถึงนโยบายของรัฐบาลไทยที่จะไม่ให้ความช่วยเหลือแก่กองกำลังชนกลุ่มน้อยของพม่าและจะพยายามสกัดกั้นไม่ให้ชนกลุ่มน้อยที่มีถิ่นพำนักในประเทศไทยเข้าไปก่อความวุ่นวายในพม่าด้วย นอกจากนี้ยังได้มีความพยายามที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผู้อพยพ ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักลอบค้าอาวุธและสินค้าผิดกฎหมาย และปัญหาเส้นกั้นพรมแดน*

รัฐบาลไทยยังได้แสดงออกด้วยการกำชับให้เจ้าหน้าที่ไทยให้ความสำคัญต่อการรักษาสัมพันธภาพกับพม่าด้วยการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด ซึ่งความพยายามของไทยก็ได้รับการตอบสนองด้วยดีจากพม่า ทั้งนี้ได้มีสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าพม่าก็ให้ความสำคัญต่อการกระชับความสัมพันธ์กับไทย คือ การที่นายพลเนวิน ประธานพรรค BSPP ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดทั้งในด้านการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของพม่าได้ทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สด็จเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ โดยเป็นแขกของนายพลเนวิน ระหว่างวันที่ 23-31 มีนาคม 2529 หรือการที่ผู้นำพม่าเปิดโอกาสให้พลอากาศเอก สิทธิ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยเข้าพบในโอกาสที่เยือนพม่า ซึ่งถือว่า

* โปรดดูรายละเอียดของปัญหาเหล่านี้ในบทที่ 4

เป็นการให้เกียรติและให้ความสำคัญแก่ประเทศไทยอย่างมาก เพราะนายพลเนวินมักไม่ค่อยออกมาพบปะกับผู้แทนจากต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ในระดับผู้นำประเทศหรือระดับอื่น ๆ ก็ตาม

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในช่วง 40 ปี นับแต่สิ้นสุด สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ในระยะแรกก็เป็นไปอย่างใกล้ชิดสนิทสนม แต่ส่วนใหญ่เป็นไปในเชิงที่ไม่ค่อยสนิทใกล้ชิดกันเท่าที่ควร ซึ่งบางครั้งถึงกับห่างเหินและเย็นชาต่อกัน แต่อย่างไรก็ดีทั้งสองประเทศต่างเห็นความสำคัญของกันและกัน จึงได้มีความพยายามที่จะสร้างสัมพันธ์ไมตรีอันดีในฐานะเพื่อนบ้าน จนในที่สุดความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศก็ดีขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัดนับแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา

ท่าทีของรัฐบาลไทยต่อนโยบายการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า

เนื่องจากพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับไทยยาวถึง 2,877 กิโลเมตร* เหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายในพม่าย่อมต้องส่งผลกระทบต่อประเทศไทยไม่มากนักน้อย สำหรับนโยบายการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าในช่วงปี 2531 นั้น ส่งผลให้ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ผู้ต่อต้านรัฐบาลทหารของนายพลชอ หม่อง ต้องอพยพหนีการปราบปรามและจับกุมของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเข้ามาในดินแดนของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งได้แก่ อินเดีย และไทย สำหรับประเทศไทยนั้นได้คำนึงถึงหลักมนุษยธรรม จึงเต็มใจรับผู้อพยพเหล่านั้นให้พักพิงอยู่ในประเทศเป็นการชั่วคราว พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะนั้นได้ชี้แจงกรณีผู้อพยพไว้อย่างชัดเจนในวันที่ 20 กันยายน 2531 หนึ่งวันหลังจากที่ได้มีผู้อพยพหนี

*ดูเพิ่มเติมในบทที่ 4

การปราบปรามเข้ามาดินแดนไทยบริเวณจังหวัดระนองจำนวน 150 คน ว่าผู้ที่เข้ามาขอพำนักอยู่ในประเทศไทยจะมีฐานะเป็นเพียง "ผู้อพยพชั่วคราว"* (temporarily displaced person) เท่านั้น ไม่ใช่ในฐานะ "ผู้ลี้ภัย"*** และจะต้องอยู่ในบริเวณที่หน่วยงานราชการไทยกำหนดโดยห้ามดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองตราบใดที่ยังพำนักอยู่ในดินแดนไทย และผู้อพยพเหล่านี้จะถูกส่งตัวกลับมำที่ที่ที่สถานการณ์ภายในประเทศพม่าสงบลง¹⁰

ในระยะแรก ทักษะของหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ อีกทั้งประชาชนภายในประเทศเกี่ยวกับสถานการณ์พม่าในพม่ามีความแตกต่างและขัดแย้งกัน ไม่ว่าจะเป็นระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในกิจการต่างประเทศ และระหว่างหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบด้านการต่างประเทศ ซึ่งได้แก่กระทรวงการต่างประเทศ สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกองทัพ***

*ดูเพิ่มเติมในบทที่ 4

**ดูเพิ่มเติมในบทที่ 4

¹⁰"ลำดับเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศพม่า," เอเชียปริทัศน์ 9 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2531) : 51.

***ทหารเข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังในเรื่องการต่างประเทศเป็นครั้งแรกในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในสมัยนั้นมีปัญหาความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้านอย่างรุนแรงทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย พลเอกเปรม จึงได้เริ่มให้มีการประสานงานใกล้ชิดกันมากขึ้น ระหว่างเจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศ สภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานข่าวกรองแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย และ กองทัพ แต่ละหน่วยงานได้ส่งผู้แทนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการอย่างไม่เป็นทางการเพื่อประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลและพิจารณาหาความเป็นจริงของสถานการณ์โดยจะมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน ครั้นถึงสมัยพลเอกชาติชาย ก็ยังคงใช้รูปแบบเดิม ดังนั้นการต่างประเทศซึ่งเคยเป็นความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศเท่านั้น จึงได้มีหน่วยราชการหลาย ๆ หน่วยเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งก็รวมถึงกองทัพด้วยตั้งแต่นั้นมา (สัมภาษณ์ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, 28 ตุลาคม 2535.)

กับสื่อมวลชน นิสิต-นักศึกษา นักวิชาการ และคณะที่ปรึกษานโยบาย* กล่าวคือ ในการขัดแย้งระหว่างพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี กับ พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา และ ร.ต.ประพาส ลิ้มปะพันธ์ รัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นั้น นายกรัฐมนตรีได้แสดงความเห็นว่าไทยควรระมัดระวังในการดำเนินความสัมพันธ์กับพม่า ไทยควรให้ความสนใจดีของประชาคมระหว่างประเทศและกระแสต่อต้านภายในประเทศด้วย และในเวลาเดียวกันไทยก็ไม่มีควมจำเป็นต้องเร่งรีบมีความสัมพันธ์กับพม่า ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ประชาคมระหว่างประเทศเข้าใจเจตนาจริงของไทยผิดไปว่าไทยให้การรับรองแก่รัฐบาลที่เข้ามาใช้อำนาจบริหารประเทศโดยการใช้อำนาจทหารทำการปฏิวัติและทำร้ายประชาชนจนล้มตายไปเป็นจำนวนมาก¹¹ ในขณะที่พลอากาศเอก สิทธิ และ ร.ต.ประพาสเห็นว่าไทยควรมีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วเพื่อตรวจสอบถึงความตั้งใจจริงของรัฐบาลทหารพม่า โดยเฉพาะในเรื่องนโยบายเปิดประตูสู่โลกภายนอก อย่างไรก็ตามพลอากาศเอก สิทธิ ก็ยอมยั้ง

* คณะที่ปรึกษา นโยบายตามคำสั่งแต่งตั้งที่ 84/2531 ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการอิสระ จำนวน 6 คน คือ นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์ (ประธาน) มรว. สุขุมพันธ์ บริพัตร ดร.ณรงค์ชัย อัครเศรณี ดร.ชวนชัย อชันนัท ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย และ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านนโยบายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคม การต่างประเทศ และการปฏิรูปกฎหมายเพื่อการพัฒนา เสนอโดยตรงต่อ นายกรัฐมนตรีหรือตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย และให้มีอำนาจขอข้อมูลความเห็นจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายกรัฐมนตรีแล้ว (สมจิตต์ สาสนรักกิจ, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534, หน้า 42.)

¹¹ "Chatichai Cautions on Dealings with Saw Maung," The Nation (11 January 1989) : 2.

ร.ต.ประพาส ไม่ให้เดินทางไปเยือนพม่า ที่กำหนดไว้ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2531 ตามความเห็นของนายกรัฐมนตรีที่ยังไม่ต้องการให้ไทยเข้าไปมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลของ พลเอกชอ หม่อง¹² สำหรับกรณีขัดแย้งระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายของ ไทยต่อพม่ากับบรรดาสื่อมวลชน นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ และคณะที่ปรึกษา นโยบายเป็นไปใน ลักษณะที่กลุ่มหลังต้องการให้หน่วยงานราชการไทยใช้มาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งกดดันรัฐบาล ทหารพม่าให้ยุติพฤติกรรมละเมิดสิทธิมนุษยชน เมื่อหน่วยราชการไม่ใช้มาตรการดังกล่าว และมีท่าทีที่จะมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลทหารพม่า กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับหน่วยงานรัฐบาลก็เคลื่อนไหว เรียกร้องให้หน่วยราชการยุติการปฏิบัตินั้น ๆ และอีกประการหนึ่งคือความไม่พอใจในแนวทาง ที่หน่วยราชการปฏิบัติต่อประชาชนและนักศึกษาชาวพม่าที่ลี้ภัยเข้ามาอาศัยในดินแดนไทยเหมือนกับ ผู้พลัดแผ่นดินในกรณี เขมร ญวน และลาว หรือ เหมือนกับผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อื่น ๆ¹³

เมื่อเกิดความแตกต่างทางความคิดเช่นนี้ และมีกระแสคัดค้านแนวทางการดำเนิน นโยบายจากประชาชนค่อนข้างสูง ทางกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ รับผิดชอบในกิจการต่างประเทศทั้งหมด ไม่ว่าจะในเรื่องของการกำหนดนโยบายกว้าง ๆ หรือ ยุทธศาสตร์เฉพาะประเทศ จึงได้นำนโยบาย "เฝ้าดู" หรือ "wait-and-see" มาใช้ เพื่อ พิจารณาติดตามสถานการณ์ภายในพม่าว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงต่อไปในรูปแบบใด เพื่อที่กระทรวง การต่างประเทศจะได้เลือกดำเนินนโยบายไปในแนวทางที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแนวโน้ม ของสถานการณ์¹⁴

¹²"Prapass : We Seek to Encourage Reform in Burma," Bangkok Post (21 April 1989) : 6.

¹³สัมภาษณ์ ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, 12 ตุลาคม 2535.

¹⁴"ท่าทีรัฐบาลไทยต่อกรณีพม่า : ยิงอยู่ไกลยิ่งต้องระวัง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (21-27 สิงหาคม 2531) : 9.

ขณะที่ทางกระทรวงการต่างประเทศต้องระงับร.ต.ประพาสไม่ให้ไปเยือนพม่าตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีและนำนโยบาย "wait-and-see" มาใช้นั้น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งในเวลานั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายทหารของไทยไปเยือนพม่าในวันที่ 14 ธันวาคม 2531 เป็นเวลา 1 วัน การไปครั้งนี้ของพลเอกชวลิต เป็นการไปในฐานะประธานคณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า เพื่อเจรจาเรื่องความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่า อันได้แก่ ปัญหาชนกลุ่มน้อยซึ่งในขณะนั้นหน่วยราชการไทยสืบทราบว่ากำลังมีการเคลื่อนไหวอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่บริเวณแนวพรมแดน และปัญหาชาวพม่าที่หลบหนีการปราบปรามของรัฐบาลทหารพม่า เข้ามาในอาณาเขตไทย หรือ บางพวกซึ่งโดยมากเป็นพวกนักศึกษาได้เข้าไปร่วมกับกองกำลังชนกลุ่มน้อยต่อต้านรัฐบาล การเดินทางไปพม่าครั้งนี้ของพลเอกชวลิต ได้รับการอนุมัติจากนายกรัฐมนตรี เนื่องจากได้พิจารณาว่าการไปครั้งนี้เป็นเรื่องของกองทัพ ไม่ใช่เป็นการไปในเรื่องการเมืองซึ่งกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้รับผิดชอบ และอาจก่อให้เกิดผลในเชิงบวกแก่ประเทศไทย¹⁵ กระทรวงการต่างประเทศก็รับทราบถึงการไปเยือนพม่าของฝ่ายทหารเช่นกันและก็ไม่มีข้อคัดค้านแต่อย่างใด เพราะเห็นว่าในเมื่อสถานการณ์ในขณะนี้ไม่เหมาะที่กระทรวงการต่างประเทศจะกระทำการใด ๆ ได้ การไปเยือนของฝ่ายทหารซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ อาจก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ชาติไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง¹⁶ สำหรับพลเอกชวลิตฯ นั้นเห็นว่าการไปครั้งนี้เป็นภารกิจปกติของทหารที่จำเป็นต้องสร้างความใกล้ชิดในระดับของทหารด้วยกัน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและอาจจะตามมาในอนาคตเป็นไปได้ง่ายขึ้น¹⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵"Military Team off to Burma Tomorrow," The Nation (13 December 1988) : 4.

¹⁶สัมภาษณ์ ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธ์.

¹⁷สัมภาษณ์ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, 28 ตุลาคม 2535.

อย่างไรก็ตามหลังจากนั้นไม่นาน ได้มีคณะผู้แทนไทยเดินทางไปเยือนพม่าหลายชุด เช่น คณะที่มีนายสุภัทร โนธิสุขน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคชาติไทย เป็นหัวหน้าคณะ เดินทางไปเยือนพม่า ระหว่างวันที่ 22-25 กุมภาพันธ์ 2532 การไปครั้งนี้นอกจากเป็นการ ไปในฐานะประธานของ "The Committee on the Elimination of Smuggling of Forest and Mining Products" แล้วยังไปในฐานะผู้แทนส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีโดยได้รับมอบหมายให้นำจดหมายของนายกไปมอบให้กับพลเอกชอ หม่องด้วย¹⁹ ต่อมาในเดือน มีนาคม 2532 พ.ท.สนั่น ขจรประศาสน์ (ยศในขณะนั้น) ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ ได้นำคณะผู้แทนไทยไปเจรจากับพม่า เรื่องสัมปทานไม้และประมง²⁰ และ ครั้งที่สำคัญคือ การไปเยือนพม่าของคณะผู้แทนไทยที่มีร.ต.ประพาส รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงการต่างประเทศเป็นหัวหน้าคณะในระหว่างวันที่ 11-13 เมษายน 2532 เพื่อเจรจา ในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือทางวิชาการ การ เดินทางไปพม่าของคณะผู้แทนชุดนี้ถือว่าเป็นครั้งสำคัญ เพราะผลจากการพบปะเจรจาในครั้งนี้ ทำให้มีการลงนามในความตกลงการค้าแบบทวิภาคี (Bilateral Trade Agreement) 2 ฉบับ ได้แก่ ความตกลงด้านการค้าและเศรษฐกิจ และความตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริมและ คัดกรองการลงทุน เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2532 และในปีต่อมาได้มีการลงนามในบันทึกความ เข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-สหภาพพม่า ขึ้นในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ การลงนามในบันทึกความเข้าใจครั้งนี้เป็นผลพวงของการไปเยือนของคณะผู้แทนไทย ซึ่งนำโดย ร.ต.ประพาส เมื่อปี พ.ศ. 2532 นั้นเอง จากการนั้นได้ทำให้ไทยกับพม่ามีความ ร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้ากันอย่างจริงจัง²⁰ เช่น ในเรื่องของการสัมปทานป่าไม้ การทำ

¹⁹"PM's Men Return from Quiet Visit to Burma : Sanan Plans Another Trip," The Nation (24 February 1989) : 2.

¹⁹"กรณีปัญหาป่าไม้," สยามจดหมายเหตุ 14 (16-22 มิถุนายน 2532) : 681.

²⁰"Memorandum of Understanding on the Establishment of the Joint Thai-Union of Myanmar Commission on Trade," 2 February 1990.

ประมง นอกจากนั้นการไป ของ ร.ต.ประพาส ครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งแรกที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยได้เดินทางไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ และเป็นเครื่องชี้ให้เห็นนโยบายของไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับพม่าด้วยว่ารัฐบาลยังคงต้องการดำเนินความสัมพันธ์อันดีกับพม่าต่อไป²¹

ร.ต.ประพาส ได้ให้เหตุผลในการตัดสินใจเดินทางไปเยือนพม่าครั้งนี้ว่า

เป็นเวลาหลายเดือนนับแต่เกิดปัญหาภายในพม่า กระทรวงการต่างประเทศได้เฝ้าจับตามองการพัฒนาของพม่าอย่างใกล้ชิด พม่าได้ประกาศถึงความตั้งใจจริงของรัฐบาลที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งตามเสียงเรียกร้องของประชาชน กระทรวงการต่างประเทศเห็นว่าความสงบของพม่ากำลังกลับคืนมา และเห็นว่าในประชาคมระหว่างประเทศเองก็ได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบาย "wait-and-see" โดยประเทศหลาย ๆ ประเทศก็มองว่าเนื่องจากสถานการณ์ภายในพม่ายังไม่ชัดเจน จึงยังไม่สามารถสรุปลงไปได้ว่ารัฐบาลทหารพม่าจะปฏิเสธเสียงเรียกร้องของประชาชนโดยสิ้นเชิง และไม่ยอมปฏิรูปทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ในเมื่อสถานการณ์ยังเป็นเช่นนี้จึงควรยกผลประโยชน์ให้รัฐบาลพม่าและมองรัฐบาลพม่าในแง่ดีไว้ก่อน... แม้แต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (The UN Human Right Commission) ในนครเจนีวาก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่ได้ปฏิเสธที่จะประณามพม่าตามข้อเสนอของสหรัฐฯ แต่ได้พยายามหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้พม่าสามารถฟื้นฟูประชาธิปไตยได้สำเร็จ²²

²¹Prapas Leads Delegation on Goodwill Trip to Burma,"
The Nation (11 April 1989) : 2.

²²"Prapass : We Seek to Encourage Reform in Burma,"
Bangkok Post.

กระทรวงการต่างประเทศมองปัญหาในพม่าว่า

ปัญหาในพม่านั้นเป็นเรื่องภายในของประเทศพม่า เป็นเรื่องระหว่างรัฐบาลและประชาชนของเขาเอง แตกต่างจากปัญหาอินโดจีนซึ่งเป็นเรื่องของประเทศที่แข็งแกร่งกว่ายกกองทัพมารุกรานและยึดครองประเทศที่อ่อนแอกว่า กรณีนี้เป็นเรื่องไม่ถูกต้องผิดหลักการ จำเป็นที่ทุก ๆ ฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ประเทศมหาอำนาจ กลุ่มประเทศอาเซียน หรือองค์การสหประชาชาติ ต้องร่วมมือกันใช้มาตรการกดดันให้มีการถอนกำลังต่างชาติออกไปจากดินแดนเขมร แต่สำหรับกรณีพม่าเป็นคนละเรื่อง เป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ ไทยจึงไม่สามารถเข้าไปก้าวก่ายปัญหาภายในของพม่าได้ ความพยายามของไทยในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่จะช่วยให้พม่ามีความมั่นคงทางการเมืองและมีการปกครองแบบประชาธิปไตย จะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่จะไม่กลายเป็นการแทรกแซงหรือก้าวก่ายกิจการภายในของพม่า²³

นายสาโรจน์ ชวนะวิรัช อธิบดีกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศได้ให้สัมภาษณ์ว่า

"ตราบใดที่เป็นเรื่องกิจการภายในของเขา ไทยไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว แม้จะเป็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ควรจะให้การแสดงออกเป็นของมหาอำนาจซึ่งจะมีน้ำหนักมากกว่า และอีกอย่างเราเองอยู่ในสภาพรัฐหน้าด่าน ซึ่งจะกระทบกระเทือนมากที่สุดหากเกิดอะไรขึ้นมา ยุทธวิธีทางการทูตในขณะนี้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติก่อนอื่นเป็นสำคัญ"²⁴

²³ สัมภาษณ์ ร.ต.ประพาส ลิ้มปะพันธ์.

²⁴ "ทำที่รัฐบาลไทยต่อกรณีพม่า : ยิงอยู่ใกล้ยิ่งต้องระวัง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

ส่วนทางด้านสภาความมั่นคงแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยการทำงานประสานกับทางกระทรวงการต่างประเทศ ก็มีทัศนะไปในแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับเรื่องนโยบายของไทยต่อพม่า นายสุวิทย์ สุธธานกุล เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติกล่าวว่า "ไทยไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับวาทะวิจารณ์ในเรื่องที่เป็นกิจการภายในของประเทศอื่น ในทางกลับกันในฐานะประเทศเพื่อนบ้าน เราก็ปรารถนาจะเห็นพม่ามีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไทยในทางที่ดี"²⁵

ทางสภาความมั่นคงยังได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า

หากไทยยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับพม่าได้ แทนการใช้นโยบายโดดเดี่ยวพม่าตามคำเรียกร้องของประชาคมโลก นอกจากจะช่วยผลักดันให้พม่ามีประชาธิปไตยแล้ว ยังจะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ไทยด้วย เพราะพม่าย่อมจะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อไทยและให้ความสำคัญต่อไทยมากกว่าประเทศอื่น ไทยก็จะได้รับผลประโยชน์ไม่ว่าจะในเรื่องของความมั่นคงหรือเศรษฐกิจ²⁶

กระทรวงการต่างประเทศก็ยอมรับว่า "การที่ไทยกับพม่ามีพรมแดนติดกันยาวกว่า 2,000 กิโลเมตรเช่นนี้ ย่อมมีความจำเป็นที่จะพึงพาซึ่งกันและกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ"²⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁵ เรื่องเดียวกัน.

²⁶ สัมภาษณ์ ธนพันธ์ ศรีสาคร, ผู้อำนวยการกอง 5 สภาความมั่นคงแห่งชาติ, 28 กันยายน 2535.

²⁷ สัมภาษณ์ ร.ต.ประภาส ลิ้มปะพันธ์.

สำหรับฝ่ายทหารซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่เคยให้การสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายที่กระทรวงการต่างประเทศและสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้กำหนด ก็ได้มีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าเป็นไปได้ด้วยดีตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้ เช่น พลเอกชวลิต ซึ่งเป็นผู้นำกองทัพในขณะนั้น ได้ริเริ่ม "แผนการสุวรรณภูมิ" ขึ้น โดยเขาได้พูดถึงแผนการนี้ในคำปราศรัยเนื่องในวันกองทัพไทย เมื่อปี พ.ศ. 2532 ว่า "ทหารไทยควรมีบทบาทในการเสริมสร้างสันติภาพ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ความมั่นคง และความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจใน 4 ประเทศที่ยึดมั่นในพุทธศาสนา คือ ไทย ลาว เขมร และพม่า โดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นต้นนำ"²⁸ เพื่อให้แผนการนี้เป็นจริง พลเอกชวลิต จึงได้เดินทางไปเยือนประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อผูกสัมพันธ์ไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และในกรณีความขัดแย้งในพม่า พลเอกชวลิตได้พยายามใช้ความสัมพันธ์ในเชิงส่วนตัวกับนายพลชอ หม่อง ปรับเปลี่ยนความคิดของผู้นำทางทหารพม่า โดยให้หลักทฤษฎีนิยม และการค้าแบบเสรีเป็นเครื่องมือ เพื่อให้พม่ามีเสรีภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจในที่สุด และจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางทหารไทยกับผู้นำพม่าได้กลายเป็นพื้นฐานที่จะให้ไทยได้รับผลประโยชน์ทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจจากพม่า โดยอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน²⁹

ส่วนข้อคิดเห็นของบรรดาสื่อมวลชน นิสิต-นักศึกษา นักวิชาการและคณะที่ปรึกษานโยบายที่ห่วงใยในภาพพจน์ของไทยที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลที่มีการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการต่างประเทศ หรือ สภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้นำทัศนคติเหล่านี้มาพิจารณาวิเคราะห์หาความเป็นไปได้ แต่เนื่องจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายเห็นว่า

²⁸Paisal Srirachatchanya, "Ambitions Thinking Behind Indochina, Burma Links the Golden Land," Far Eastern Economic Review 143 (23 February 1989) : 11-12.

²⁹สัมภาษณ์ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ.

ทัศนะเหล่านั้นยังขาดความเข้าใจในพื้นฐานที่แท้จริงในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า และมักจะใช้พื้นฐานความคิดแบบตะวันตก ทัศนะดังกล่าวจึงไม่สามารถนำมาใช้ได้ ดังนั้นจึงได้มีการพยายามชี้แจงและสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มต่าง ๆ ว่านโยบายของไทยจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ^{๓๐}

ท่าทีของนานาประเทศต่อนโยบายของไทยในกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า

ปฏิกริยาจากต่างประเทศที่มีต่อไทยนั้น โดยมากจะมาจากประเทศที่เรียกร้องให้ร่วมมือกันใช้มาตรการโดดเดี่ยวพม่า โดยเฉพาะจากสหรัฐฯ บรรดาประเทศเหล่านั้นคาดหวังว่าไทยจะร่วมมือในการดำเนินการตามมติดังกล่าว แต่เมื่อไทยฝ่าฝืนมตินั้นโดยการส่งพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ไปเยือนพม่าอย่างเป็นทางการและการไปเยือนพม่าของ ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธุ์ พร้อมคณะยิ่งสร้างความไม่พอใจแก่หลาย ๆ ประเทศ เพราะการไปของ ร.ต.ประพาส ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศย่อมแสดงให้เห็นว่านโยบายของไทยจะไม่นับปฏิบัติตามมติของประชาคมโลกที่เรียกร้องให้ร่วมมือกันโดดเดี่ยวพม่า

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการที่ไทยไม่ทำตามมติของประชาคมโลกจะทำให้หลายประเทศมองว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้มาตรการโดดเดี่ยวพม่าไม่เกิดผล แต่ก็ยังไม่มีปฏิกริยาต่อต้านไทยรุนแรงนัก เพราะหลาย ๆ ประเทศเข้าใจในสถานการณ์ของไทยในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับพม่าเป็นระยะทางยาว และไทยเองก็ได้พยายามชี้แจงทำความเข้าใจถึงผลดีของการใช้นโยบายของไทย^{๓๑} ยกเว้น สหรัฐฯ ที่มักกล่าวหาไทยว่าเข้าไปมีความสัมพันธ์กับพม่าโดยมุ่งแต่แสวงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของชาวพม่า

^{๓๐} สัมภาษณ์ ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธุ์.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน.

เพราะไม่ว่าจะเป็นกิจการเหมืองแร่ ป่าไม้ ประมง หรือ การลงทุนการค้าใด ๆ ก็ตาม ไม่ได้สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนและประเทศพม่าเลย เนื่องจากประชาชนชาวพม่าไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมในโครงการทางเศรษฐกิจใด ๆ ส่วนโครงการทางเศรษฐกิจที่นำรายได้สู่ประเทศมหาศาลจะตกอยู่ภายใต้การบริหารและการควบคุมของรัฐเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการขัดขวางไม่ให้ประชาธิปไตยเกิดขึ้นในพม่า เนื่องจากรัฐบาลทหารจะมีรายได้มากขึ้น ทำให้มีความมั่นคงทางการเงินอันนำไปสู่เสถียรภาพทางการเมือง รัฐบาลทหารจะมีเงินตราต่างประเทศไปซื้ออาวุธมาปราบปรามประชาชนที่เรียกร้องประชาธิปไตยและต่อต้านรัฐบาลประชาธิปไตยในพม่าก็จะเกิดการยกขึ้นไปอีก บุคคลผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการกล่าวหาไทยข้างต้นคือวุฒิสมาชิก มอยนิฮัน ซึ่งได้เสนอกฎหมายห้ามนำเข้าสินค้าทุกชนิดจากพม่า และรวมทั้งสินค้าจากประเทศที่มีแหล่งกำเนิดจากพม่าด้วย ทั้งนี้เพราะวุฒิสมาชิก มอยนิฮันกล่าวว่า มูลค่าการค้าระหว่างสหรัฐกับพม่า มีเพียงปีละ 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น กฎหมายจึงจำเป็นต้องครอบคลุมประเทศคู่ค้ากับพม่าด้วยการออกกฎหมายฉบับดังกล่าว ประเทศไทยจึงตกเป็นเป้าหมายอย่างจงใจ^{๓๒}

นอกจากนี้สมาชิก มอยนิฮัน ได้แถลงต่อคณะกรรมการการคลังของวุฒิสภาสหรัฐ เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2533 ถึงรายชื่อบริษัทในประเทศอื่น ๆ เช่น ญี่ปุ่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย และ เกาหลีใต้ แต่ได้กล่าวถึงประเทศไทยอย่างเด่นชัดที่สุดว่า "รัฐบาลทหารพม่ายังคงมีอำนาจอยู่โดยการขายไม้สักและปลาให้แก่ประเทศไทย" พร้อมกันนี้ได้แสดงรายชื่อบริษัทของไทยที่ทำการค้ากับพม่านับสิบบริษัทต่อคณะกรรมการด้วย^{๓๓}

^{๓๒} กระทรวงการต่างประเทศ "สำเนาคำแถลงของวุฒิสมาชิก มอยนิฮัน ต่อคณะกรรมการการคลัง," 2533. (อัดสำเนา)

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน.

การใช้มาตรการนี้จะมีผลกระทบต่อไทยอย่างมากในฐานะ เป็นประเทศส่งออกอีกต่อหนึ่ง ไทยได้อ้างว่าการทำเช่นนี้เป็นการละเมิดกฎของ GATT เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ของ GATT ข้อใด ที่อนุญาตให้ประเทศคู่ภาคีสามารถตั้งกฎเกณฑ์ห้ามนำเข้าสินค้าจากประเทศที่ส่งออกสินค้าที่มี แหล่งที่มาจากประเทศที่ไม่มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน^{๓๔}

นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศยังได้มีหนังสือชี้แจงไปยังสหรัฐฯ ให้ตระหนักว่า ไทยเป็นมิตรประเทศที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ และให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มาโดยตลอด รวมทั้งปัญหาการสกัดกั้นยาเสพติดจากสามเหลี่ยมทองคำมิให้แพร่ระบาดออกไป ยังประเทศอื่น และการพยายามจับกุมตัวขุนส่าไปดำเนินคดี ฉะนั้นการดำเนินการใด ๆ ของ สหรัฐฯต่อรัฐบาลพม่าควรคำนึงถึงผลกระทบต่อไทยด้วย อีกทั้งการใช้มาตรการดังกล่าวของ สหรัฐฯน่าจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนพม่า ซึ่งอยู่ในสภาพย่ำแย่อยู่แล้วมากกว่าจะกระทบ ต่อรัฐบาลพม่าซึ่งเป็นเป้าประสงค์ของมาตรการนี้^{๓๕}

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายก็ได้ศึกษาผลกระทบต่อผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของไทยว่าจะมีมากน้อยเพียงใด ในกรณีที่มีมากจนหน่วยราชการของไทยต้องเข้าไป ดำเนินมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อบรรเทาผลกระทบดังกล่าวแล้ว ก็จะพยายามดำเนินการ นั้นอย่างแนบเนียนและหลีกเลี่ยงวิธีการที่อาจถูกนานาประเทศมองว่าไทยปกป้องรัฐบาลพม่า ทั้งนี้ เพื่อรักษาภาพพจน์และผลประโยชน์ของไทยในกรอบกว้าง^{๓๖}

^{๓๔}Bertil Lintner, "Foreign Moves to Impose Sanctions Likely to Fall Block and Tackle," Far Eastern Economic Review 150 (11 October 1990) : 26.

^{๓๕}กระทรวงการต่างประเทศ, "ร่างกฎหมายห้ามนำเข้าสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจาก พม่าของสหรัฐฯ," 2533. (อัดสำเนา)

^{๓๖}เรื่องเดียวกัน.

ประเด็นอื่นที่ไทยจะถูกกล่าวหา นอกเหนือจากประเด็นเรื่องการมีความสัมพันธ์กับพม่า เพื่อหวังผลประโยชน์แก่เศรษฐกิจ คือ เรื่องเกี่ยวกับปัญหาผู้ลี้ภัย องค์การนิรโทษกรรมระหว่างประเทศ และ US Committee for Refugees (USCR) เป็นตัวอย่างขององค์กรที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนที่ประณามและกล่าวหาว่าไทยบีบบังคับให้นักศึกษาที่ลี้ภัยอยู่ในค่ายหรือศูนย์ผู้พลัดตามแนวชายแดนไทย-พม่าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก และกาญจนบุรี กลับไปพบกับการทรมานจากรัฐบาลทหารของนายพล ซอ หม่อง และบางรายก็ถูกลักขัง นอกจากนี้ยังพยายามเข้ามาบีบบังคับในการจัดตั้งศูนย์ผู้ลี้ภัยและตรวจสอบการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการผู้ลี้ภัยของหน่วยราชการไทยอีกด้วย ซึ่งรัฐบาลไทยยอมไม่ได้ เพราะรัฐบาลตระหนักว่าถึงแม้ว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยอาจเหนือกว่าประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศถึง 30 ปี แต่ไทยก็ยังไม่พร้อมที่จะรับภาระการตั้งค่ายหรือศูนย์ผู้พลัดในไทยได้ และจากประสบการณ์ของผู้พลัดทางด่านตะวันออกได้กลายมาเป็นภาระหนักของไทยจนทุกวันนี้ โดยไม่มีประเทศใดให้ความสนใจอย่างจริงจัง จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ในทำนองดังกล่าวของพลเอกชาติชายในกรณีนี้ว่า

การกล่าวหาว่าไทยบังคับนักศึกษามม่าให้กลับไปพบกับความทารุณในพม่า โดยองค์การนิรโทษกรรมระหว่างประเทศนั้น ไม่เป็นความจริงอย่างสิ้นเชิง นักศึกษาที่กลับไปนั้นสมัครใจที่จะกลับ ไทยให้ความช่วยเหลือนักศึกษาเหล่านั้นด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรมองค์กรเหล่านั้นไม่มีสิทธิเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของไทย กรณีผู้พลัดเขาอีต่างก็ไม่เห็นมีใครเห็นใจไทย และเข้ามาช่วยเหลือรับผิดชอบผู้พลัดเหล่านั้น ประเทศไทยเองก็ไม่ใช้ประเทศป่าเถื่อน แต่เป็นประเทศที่มีมนุษยธรรม เป็นเมืองพุทธ^{๓๗}

^{๓๗} "Chatichai Rejects Amnesty Charge," Bangkok Post (12 January 1989) : 3.

ในกรณีการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งผู้อพยพกลับ พลเอกพันธ์ อัครนิบุตร รอง
ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้กล่าวไว้ว่า "นักศึกษาที่ส่งกลับประเทศจะต้องได้รับคำยินยอมเป็น
ลายลักษณ์อักษรว่าประสงค์จะกลับหน่วยราชการจึงสามารถส่งกลับได้"^{๓๘}

ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธุ์ ได้กล่าวเสริมไว้อีกด้วยว่า

หากนักศึกษาม่าถูกส่งกลับไปได้รับอันตรายจริง สถานทูตไทยประจำกรุงย่างกุ้ง
ซึ่งเป็นหน่วยงานที่คอยตรวจสอบสถานการณ์ทางโน้น ย่อมต้องรายงานกลับมา
แน่นอน ข้อมูลที่องค์การด้านสิทธิมนุษยชนเหล่านั้นได้รับอาจไม่ถูกต้องเพราะอาจ
ได้รับข้อมูลมาจากผู้ที่ไม่ต้องการให้นักศึกษากลับม่า^{๓๙}

การประณามหรือกล่าวหาไทยไม่ว่าจะในกรณีใดก็ตาม ล้วนมีจุดมุ่งหมายที่ให้ไทยระงับ
ความสัมพันธ์กับม่า เพื่อกดดันม่าให้คืนอำนาจประชาธิปไตยแก่ประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่
หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนโยบายของไทยต่อม่า ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการต่างประเทศ
สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกองทัพ ต้องนำมาพิจารณาประกอบการกำหนดนโยบายด้วย

การที่ไทยยังคงรักษาความสัมพันธ์อันดีกับม่าต่อไปนั้น แม้ว่าจะขัดกับมติอย่างไม่เป็น
ทางการของประชาคมที่เรียกร้องให้นานาประเทศร่วมมือกันใช้นโยบายโดดเดี่ยวม่า เพื่อกดดัน
ให้รัฐบาลทหารของม่ายุติพฤติกรรมละเมิดสิทธิมนุษยชนและคืนอำนาจแก่ประชาชน ผู้มีส่วนใน
การกำหนดนโยบายของไทยได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่า การดำเนินความสัมพันธ์เป็นปกติ
กับม่าต่อไปนอกจากจะช่วยให้ประชาธิปไตยมีขึ้นในม่าและม่ามีความมั่นคงทางการเมือง
เศรษฐกิจ และสังคม ยิ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อไทยทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจอย่างมาก
(จะกล่าวถึงในบทที่ 4 และ 5 ตามลำดับต่อไป)

^{๓๘} Ibid.

^{๓๙} สัมภาษณ์ ประพาส ลิมปะพันธุ์.